

МОРСКИ
ПРОСТРАНСТВЕН ПЛАН
НА РЕПУБЛИКА
БЪЛГАРИЯ
2021-2035

ТУРИЗЪМ
арх. Стойчо МОТЕВ

8

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ	ii
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ	ii
СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА.....	iii
1. Въведение	1
2. Туристически ресурси	2
3. Курортни комплекси и образувания	4
4. Туристически маршрути и атракции.....	6
5. Туристически и яхтени пристанища	7
6. Дейност на местата за настаняване	20
ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ	26

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1: Туристическо райониране на Р. България	1
Фигура 2: Изглед от морския бряг с морските бани погледнати от височина и снимка на братя Цинандови	3
Фигура 3: Пристанище Каварна – общ изглед	8
Фигура 4: Марина Балчик – общ изглед	8
Фигура 5: Яхтен терминал „Лотос“	9
Фигура 6: Пристанище Златни пясъци	9
Фигура 7: Кей на комплекс Ривиера – общ изглед	10
Фигура 8: Марина Слънчев ден – общ изглед	10
Фигура 9: Пристан Евксиноград – общ изглед	11
Фигура 10: Пристанище Варна – общ изглед	11
Фигура 11: Яхтен терминал „Св. Атанас“ - Бяла – общ изглед	12
Фигура 12: Марина Диневи – общ изглед	12
Фигура 13: Пристанище към Национална ветроходна база - Несебър – общ изглед	13
Фигура 14: Марина Несебър – общ изглед	13
Фигура 15: Северно пристанище Несебър – сателитно изображение	14
Фигура 16: Пристанище Поморие – общ изглед	14
Фигура 17: Яхт клуб Порт Бургас – общ изглед	15
Фигура 18: Пристанище Созопол – общ изглед	15
Фигура 19: Пристанище Дюни – общ изглед	16
Фигура 20: Комплекс Перла – сателитно изображение	16
Фигура 21: Пристан Приморско – сателитно изображение	17
Фигура 22: Пристанище Китен – сателитно изображение	17
Фигура 23: Пристанище Китен – стоянка за лодки	18
Фигура 24: Пристанище Царево – сателитно изображение	18
Фигура 25: Пристанище Царево – общ изглед	19
Фигура 26: Пристанище Ахтопол – сателитно изображение	19
Фигура 27: Реализирани нощувки по общини, 2018 г.	21

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1: Дейност на националните курортни комплекси (НКК) по българското Черноморско крайбрежие през 2018 г.	4
Таблица 2: Най-посещавани обекти по българското Черноморско крайбрежие	6
Таблица 3: Основни показатели в развитието на туризма на българското Черноморско крайбрежие	21
Таблица 4: Динамика в дейността на местата за настаняване по общини 2015-2018 г.	23

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

ДВ	Държавен вестник
МС	Министерски съвет
МТ	Министерство на туризма
ЮНЕСКО	Организация на обединените нации за образование, наука и култура
НЦТР	Национален център за териториално развитие
НСИ	Национален статистически институт

ТУРИЗЪМ

1. Въведение

За целите на морското пространствено планиране развитието на туризма по Черноморското крайбрежие и в морските пространства на Р. България се разглежда като преобладаваща функция в Черноморските общини, с трайни традиции, разнообразни форми, влияещи върху психическото и физическото здраве на хората и с нарастваща експанзия след 1960-те години. Мястото на морското казино в курортния комплекс „Златни пясъци“ е било известно като морски кантон по времето на цар Асен II, още в началото на 20 век се обмисля развитието на морския туризъм, през 1909 г. се изгражда първия детски морски санаториум за лечение на заболявания на горните дихателни пътища.¹ През 1921 г. град Варна официално е обявен за първия български морски курорт. Масовото курортно строителство се свързва с изграждането на големите курортни комплекси „Златни пясъци“, „Слънчев бряг“, „Албена“, „Св. Константин и Елена“ и на по-мощабни ваканционни селища „Елените“, „Русалка“ и „Дюни“, чието строителство започва в средата на 1950 години.

С цел по-пълноценно оползотворяване на туристическите ресурси чрез създаване на регионални туристически продукти и правилно ориентиране на туристическия маркетинг през 2015 г. се създава Концепцията за туристическо райониране на Р. България, в която два от новосформираните девет туристически района контактуват с Черноморското крайбрежие – Варненско Черноморие и Бургаско Черноморие.

Освен тясната им специализация в морски рекреативен туризъм, тези райони разширяват туристическото си предлагане и чрез други форми – културно-исторически, фестивален, делови, здравен, селски, поклоннически туризъм, екотуризм. Това предлагане означава, че освен бреговата ивица, функционалната зона на туризма в тези райони обхваща пространства в дълбочина до 80-100 km. За целите на настоящото проучване, функцията „туризъм“ се ограничава само до зоната на прекия контакт „сушаморе“. В конкретни измерения, това са регламентирани в ЗУЧК зона „А“ (100 m), зона „Б“ (2 km от зона „А“), 200 метровата прилежаща зона от акваторията и селищните среди с контакт до брега.

Фигура 1: Туристическо райониране на Р. България

Източник: МТ, обработка НЦТР

¹ Б. Калинков, П. Дойчев, Варна, 2017 г.

2. Туристически ресурси

Най-значимото водно туристическо богатство на страната е *Черно море*, с подходящата температура и соленост на морската вода, благоприятен климат, ветрови и вълнови режим, които предполагат относително продължителен туристически сезон. Затоплената морска вода в недалечното минало се е използвала за лечение на различни. Подходящи за развитието на морския туризъм са морските *пясъчни плажове*, които са повече от 230 броя, плавно увеличаващо дълбочината си пясъчно дъно на морето, липсата на морски хищници. Доказателство за атрактивността на българските плажове е сертификатът “Син флаг”, който се присъжда след оценка на качеството на морската вода, чистотата на плажните ивици, екологичността, безопасността, услугите и удобствата, които се предоставят на туристите. През 2019 г., с този сертификат са удостоени 14 български плажа, при 12 бр. през 2018 г. и 11 бр. през 2016 г.

За повишаване на атрактивността на морските курорти допринасят и възможностите за кало и луголечение, като за целта се използват ресурсите от *лечебна кал* от Дуранкулашкото, Шабленското, Поморийското и Атанасовското езеро, както и *луга* от изпарителните басейни на Поморийските и Бургаските солници. Възможностите за лечебен туризъм се увеличават и поради наличието на *термоминерални води* по крайбрежието с различни физични и химични характеристики, с температура от $>32^{\circ}\text{C}$ до над 40°C и най-често с ниска минерализация. Като най-ценни се приемат солените силно минерализирани води, съдържащи йод и бромид в района на Камчия и Тюленово, както и тези при *Aquae Calidae*. По-добре са проучени и оползотворени минералните води по Северното Черноморско крайбрежие - Дуранкулак, Шабленска Тузла, Балчик, Златни пясъци, Св. Св. Константин и Елена, Варна и Камчия. Най-известните балнеолечебни комплекси по южното Черноморско крайбрежие са в Поморие и в кв. Ветрен, гр. Бургас. И този природен ресурс не е достатъчно усвоен и подлежи на развитие. В регистъра на ресурсите на минералните води - изключителна държавна собственост по находища и водовземни съоръжения, по българското крайбрежие са регистрирани 56 източника, докато те са повече от 100.

Към природните туристически ресурси, освен климата, морето, морските плажове, морската луга и кал, минералните води, следва да се споменат още планините, достигащи до морето – *Стара планина* в централната част на българското Черноморско крайбрежие и *Странджа*. Те предлагат възможности за разнообразяване на курортно-туристическите и спортни дейности и за уникално съчетаване на море и планина. И двете планини притежават изключително флористично богатство и съхранени ендемитни растителни видове, значими за биоразнообразие на България и на Европа.

Фигура 2: Изглед от морския бряг с морските бани погледнати от височина и снимка на братя Цинандови

Източник: Архив на РБ “П.К. Яворов” Бургас, снимка 1910 г.

Крайбрежните езера, освен с високата си естетическа стойност, с богата си хранителна среда привличат огромно разнообразие от животински видове, те са важни орнитологични места за зимуване, изхранване, за гнездене на птици. В Черно море директно вливат водите си *реките* Батова, Провадийска, Девня, Камчия, Двойница, Изворска, Факийска, Дяволска, Карагач, Ропотамо, Велека, Резовска. *Речните устия* на повечето от тях са живописни, в някои случаи отделени от морето с пясъчна коса, по бреговете им преобладават лонгозните гори.

Присъствието на природни ценности, на *защитени територии и защитени зони* по Черноморското крайбрежие и в акваторията е предпоставка за развитие на познавателен туризъм, голямото фаунистично и флористично богатство е предпоставка за посещаемост с цел фотолов. В обхвата на проучването за изследване на взаимодействието на между туристическите комплекси, обекти и маршрути в крайбрежната зона и на тези в акваторията на Черно море попадат 3 резервата, 4 поддържани резервата, 2 природни парка, 30 защитени местности и 13 природни забележителности, 7 Рамсарски места и 16 Орнитологично важни места. Последните съвпадат със защитените зони от екологичната мрежа “Натура 2000”.

Атрактивността на морските курорти се повишава и поради наличието на множество *културни ценности*, на богато материално и нематериално културно наследство.

Покрай българското Черноморско крайбрежие преминава древният римски път и път на мигриращите птици *Via Pontica*. Градовете са наследници на тракийски, древногръцки,

римски и византийски поселения в които са открити значителни недвижими културни ценности. В обхвата попада и Старинен град Несебър от Световната листа на културното наследство на ЮНЕСКО.

Всички тези курортно-туристически ресурси са предпоставка за развитието на туризма, което допълнително се подпомага от създадената през годините и новоизградена материална база и туристическа инфраструктура.

Сред ограничителите за развитието на туризма попадат високата степен на урбанизиране на средата в изградените комплекси и презастрояването им, които силно влошават комфорта на пребиваване, недоизградената техническа инфраструктура, замърсяването на околната среда и всички произтичащи от това последици за ефективното използване на туристическите ресурси и повишаване качеството на предлагания туристически продукт.

3. Курортни комплекси и образувания

Туристическата функция е класически урбанизационен фактор, влияещ осезателно както върху структурата и облика на населените места, така и на взаимодействията между природната и антропогенна среда. Туристическата функция води и до формиране на специфични агломерационни образувания от туристически тип или „туристически локализации“. Това са функционално и пространствено обвързани структури с водеща туристическа функция - населени места, курортни комплекси, ваканционни селища и други форми на туристическата инфраструктура. От север на юг, интензивно развитите морски туристически локализации са: Каварна - Тополи; Балчик – Албена – Кранево; Варна – Златни пясъци; Несебър – Равда – Слънчев бряг – Свети Влас; Бургас – Поморие; Созопол – Каваците - Дюни; Приморско – ММЦ – Китен; Лозен – Царево - Ахтопол.

Материалната база на туризма е локализирана в крайбрежните населени места, в курортните зони към тях и в самостоятелни селищни образувания (туристически комплекси), в множество вилни ваканционни селища. С Решение № 45 на МС от 25.01.2005 г. е обявен списък с курорти с национално значение. По последни данни на НСИ сред тях са 6 черноморски курортни комплекса.

Таблица 1: Дейност на националните курортни комплекси (НКК) по българското Черноморско крайбрежие през 2018 г.

Национални курорти	Места за настаняване	Легла	Капацитет	Реализирани нощувки	Приходи - хил. лв.
Албена (Балчик)	36	17 514	2 598 680	1 529 536	92 846
Дюни (Созопол)	5	3 916	493 298	322 488	23 936
Златни пясъци (Варна)	110	43 710	7 410 938	3 900 850	234 721
ММЦ - Приморско	3	1 489	217 287	130 083	3 084
Св.Св. Константин и Елена (Варна)	51	8 394	1 677 788	612 552	31 506

ТОМ 8. ТУРИЗЪМ

Национални курорти	Места за настаняване	Легла	Капацитет	Реализирани нощувки	Приходи - хил. лв.
Слънчев бряг (Несебър)	160	63 151	8 781 761	5 305 810	299 448
<i>Елените</i> ¹	7	3 440	483 560	109 715	7 171
ОБЩО НКК	372	141 614	21 663 312	11 911 034	692 711
БЪЛГАРИЯ	3 458	335 597	68 333 919	26 845 013	1 455 702
Дял на НКК от България	10,8%	42,2%	31,7%	44,4%	47,6%

Забележка: ¹Изключен от списъка на курортите с национално значение от 9.11.2005 г.

Източник: НСИ, данни за места за настаняване с повече от 10 легла

Големите курортни комплекси по българското Черноморско крайбрежие обхващат само 10,8% от всички места за настаняване в страната (към 2018 г.), но дялът на леглата в тях е много по-голям – 42,2%. В тези локализации се реализират над 44% от нощувките и близо 48% от приходите от нощувки в национален мащаб. Останалите 56% от нощувките се реализират в селищните среди, вилните зони, ваканционните селища и други по-малки структури. Националната статистика отчита местата за настаняване над 10 бр. легла, но съществуват още много други с по-малък капацитет. Станалите популярни през последните 2 десетилетия апартаментни хотели се считат за жилищни сгради, при това от категорията „необитавани“. Подобно отчитане води до деформация на статистическата картина в активния сезон. Антропогенното натоварване на средите с концентрация на туристическа инфраструктура е много по-високо от посоченото в статистиката. Другите проблеми за поточно отчитане на натоварването на средата са свързани с категоризацията и регистрацията на местата за настаняване до 3 звезди от общините и над 3 звезди от Министерството на туризма. Все още съществуват много технически проблеми с коректното записване на данните и ползването им за анализи и оценки.

Пример за сериозно разминаване на действителност и официална статистика е взет от община Шабла – една от българските черноморски общини със слабо развит туризъм. По данни на НСИ за 2018 г., в общината има 7 места за настаняване с общо 190 легла. В списъка на местата за настаняване с издадено удостоверение за категоризация фигурират 129 обекта с 1 739 легла (над 9 пъти повече). В община Шабла, която е сред слабо развитите в туристическо отношение, все още не съществуват рискове от антропогенно претоварване на крайбрежната ивица. Но за общини като Варна, Несебър, Созопол и отчасти Царево, антропогенното претоварване е факт, фокусиращ разностранни проблеми. В активния сезон там трафикът е затруднен, съществуват остри дефицити за паркиране, има рискове от срив в нормалното електрозахранване, водоснабдяване и пречистване на отпадните води. Освен рационалния аспект, свързан с инфраструктури, в пренаселените среди за отдих се компрометира качеството на туристическите услуги и възприятията на туристите.

За да се подобрят условията за устойчив туризъм по българското Черноморие, актуалната туристическа стратегия² предвижда въвеждане на Европейска система от туристически

² Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Р. България, 2014-2030 (актуализация 2017)

показатели (European Tourism Indicator System - ETIS)³. Тя е създадена, за да подпомага туристическите дестинации да наблюдават и измерват представянето си. Мониторинговите резултати се базират на експертни самооценки, наблюдения, събиране и анализ на информация от самите дестинации. Системата се базира на 27 основни и 40 спомагателни индикатора, структурирани в 4 теми: а) управление на дестинацията; б) социокултурни въздействия; в) икономическа стойност; г) въздействия върху околната среда. По същество, системата ETIS е методология за устойчиво управление на дестинациите.

4. Туристически маршрути и атракции

Морският рекреативен туризъм се допълва с разходки по вода, културни програми в селищни среди, атракции, водни спортове, екскурзии в хинтерланда и в по-отдалечени дестинации (напр. Перперикон или Алфатар). Това са форми на спортен, здравен, културно-исторически, приключенски и религиозен туризъм, екотуризъм, орнитоложки туризъм и др.

Пътуванията по вода и по суша до природни и културни обекти по цялото крайбрежие формират гъста мрежа от маршрути с различни дължини, времетраене и дестинации. Летуващите туристи напускат локализациите на основното си отсядане и разнообразяват престоя си с подобни пътувания (най-често в рамките на един ден). Много от допълващите атракции и услуги са в самите туристически локализации и анимират на място основния морски туристически продукт. Такъв пример са големите курортни комплекси, предлагащи разнообразни форми на здравен туризъм (спа, уелнес, калолечение и др.), забавления в аквапаркове, водни спортове (джет, ски, парашут, гмуркане, лодка, яхта и др.), пазаруване в големи търговски обекти на курортните комплекси или в прилежащите градове.

Таблица 2: Най-посещавани обекти по българското Черноморско крайбрежие

Селище	Атракция/обект на интерес	Селище	Атракция/обект на интерес
Шабла	Шабленско езеро	Долни чифлик	Резерват Камчия
Каварна	Археолог. и прир. резерват Калиакра	Несебър	Аква Парадайз - Равда - Несебър
Каварна	Археологически резерват Яйлата	Несебър	Аквапарк Кубан - к.к. Слънчев бряг
Каварна	Природен резерват Тауклиман	Несебър	Екшън аквапарк - к.к. Слънчев бряг
Каварна	Трейшън Клифс - голф клуб	Несебър	З.м. Иракли до с. Емона
Балчик	Аквямания (к.к. Албена)	Несебър	Резерват Стария Несебър (Юнеско)
Балчик	Блексирама - голф клуб (нос Калиакра)	Поморие	Резерват Старите поморийски къщи
Балчик	Дворецът в Балчик	Поморие	Тракийска гробница Кухата могила

³ <http://uni-sz.bg/truni11/wp-content/uploads/biblioteka/file/TUNI10015968.pdf>

Селище	Атракция/обект на интерес	Селище	Атракция/обект на интерес
Балчик	Конна база	Бургас	Акве Калиде - античен град
Балчик	Лайтхаус голф	Бургас	Атанасовско езеро - резерват
Балчик	Резерват Балтата	Бургас	Бургаският мост (пир)
Балчик	Тузлата - калолечение	Бургас	Конна база Кубар (с. Твърдица)
Варна	Акваполис (к.к. Златни пясъци)	Бургас	М. Пода - резерват
Варна	Аквариум	Бургас	О-в Св. Анастасия
Варна	Аладжа манастир - п.п. Златни пясъци	Бургас	Пантеон Бургас
Варна	Аспарухов мост	Созопол	Аквапарк Нептун, с. Равадиново
Варна	Ботаническа градина	Созопол	Готическият замък - с. Равадиново
Варна	Дворец на културата и спорта	Созопол	Резерват Пясъчна лилия
Варна	Делфинариум	Созопол	Старинен Созопол - резерват
Варна	Евксиноград - двореца	Приморско	Аква планет
Варна	Етнографски музей	Приморско	Бегликташ (мегалит) - Маслен нос
Варна	Зоопарк	Приморско	Резерват Ропотамо
Варна	Картинг писта	Приморско	С лодка по р. Ропотамо
Варна	Катедрала	Царево	Ветроходство в с. Синеморец
Варна	Морска градина	Царево	Конна база Перегринус, Синеморец
Варна	Пранетариум	Царево	Морска градина
Варна	Разходки с яхта и бърз катер	Царево	С лодка по р. Велека
Варна	Риегинален исторически музей		
Варна	Римски терми		
Варна	Фанагория - прабългарско селище - музей		

Източник <https://www.bulgariatravel.org>

Към горния кратък списък от обекти, атракции и дестинации за кратковременни пътувания, могат да се добавят множество църкви, манастири, музеи, художествени галерии, атрактивни плажове и крайбрежни ландшафти. В голф комплексите край Каварна и Балчик, заниманията включват освен уроци и голф, още гмуркане, уиндсърфинг и пешеходен туризъм сред околната природа, плуване и спа процедури.

5. Туристически и яхтени пристанища

По актуални данни към 2019 г.⁴, българският черноморски бряг предлага услугите на 24 яхтени пристанища, марини и стоянки. Изброени от север на юг, това обхваща:

⁴ <https://experience.bg/kude-da-akostirate-po-bulgarskoto-kraibrejje-chast-i-severno-chernomorie> и <https://experience.bg/kude-da-akostirate-po-bulgarskoto-kraibrejje-chast-ii-iujno-chernomorie>

- *Пристанище Каварна* – без обособена марина, използват се съществуващите буни. Капацитетът е до 20 плавателни съда.

Фигура 3: Пристанище Каварна – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Марина Балчик* – непосредствено до центъра на гр. Балчик, добре защитено от неблагоприятни условия и подходящо за целогодишна стоянка. Освен сервизни услуги, в пристанището има граничен и митнически пункт.

Фигура 4: Марина Балчик – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Яхтен терминал „Лотос“*, Балчик - подходящ и за по-продължителен престой на малки плавателни съдове. Капацитетът му е 12 корабни места.

Фигура 5: Яхтен терминал „Лотос“

Източник: <https://lotosbalchik.eu/bg/gallery/>

- *Пристанище Златни пясъци* – в най-северния край на комплекса, капацитет около 100 съда. Освен първични услуги (вода, ток, гориво), пристанището предлага туристически забавления, допълващи основния продукт на морски рекреативен туризъм – разходки по вода с пиратски корабчета, риболовни излети, екскурзии до различни атрактивни точки по българското Черноморие.

Фигура 6: Пристанище Златни пясъци

Източник: <https://experience.bg/>

- *Кей на комплекс Ривиера* – в южния край на к.к. „Златни пясъци”, на около 2,6 km от пристанището в северния край на комплекса. Кейт е подходящ само за кратковременно акостиране.

Фигура 7: Кей на комплекс Ривиера – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Марина Слънчев ден* – в едноименния комплекс (в гр. Варна), предвидена за 17 яhti, предимно за гости на комплекса.

Фигура 8: Марина Слънчев ден – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Пристан Евксиноград* – в правителствената резиденция, подходящ за официални визити, акостира се само с предварително разрешение.

Фигура 9: Пристан Евксиноград – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Пристанище Варна* – най-старото яхтено пристанище в България, разположено в пристанище „Варна-Изток”, където има и яхт клуб. Пристанището предлага всички услуги, включително граничен контрол, ремонт на яхти и яхтен магазин. Северно от пристанището има и няколко буни със съоръжения за връзване и приставане, но неподходящи за постоянно домуване.

Фигура 10: Пристанище Варна – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Стоянки във Варненското езеро* – в канала и във Варненското езеро има още няколко места за акостиране и домуване на яхти:
 - ✓ *Яхтено пристанище „Тортуга Марина“* - в Западната промишлена зона в района на „Максуда“, с капацитет около 30 съда;
 - ✓ *„Хидродинамик“* – на южния бряг на Варненското езеро, до кв. „Аспарухово“;
 - ✓ *Пристанище „Флотски арсенал“*, *„Бриз- БМФ“* с капацитет по 6 лодки;
 - ✓ *Пристанище „Корабостроител“* - за около 20 лодки.

- *Яхтен терминал „Св. Атанас“ - Бяла* – единственото защитено пристанище между н. Галата и н. Емине, подходящо за целогодишно домуване. Капацитетът му е 80 плавателни съда.

Фигура 11: Яхтен терминал „Св. Атанас“ - Бяла – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Марина Диневи* – частно яхтено пристанище в гр. Свети Влас, пригодено за около 300 плавателни съда и предлага разнообразни услуги за посетителите. Условиата са подходящи както за домуване, така и за временен престой. От няколко години пристанището се удостоява със световния сертификат „Син флаг“ – единственото българско пристанище с всепризнатия атестат за високо качество на средата и предлаганите услуги.

Фигура 12: Марина Диневи – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Пристанище към Национална ветроходна база - Несебър* – в новия град, южно от провлака. Осигурява домукане и акостиране на около 40 яхти.

Фигура 13: Пристанище към Национална ветроходна база - Несебър – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Марина Несебър* – луксозно яхтено пристанище с разнообразни услуги за плователните съдове и за екипажите и пътниците им.

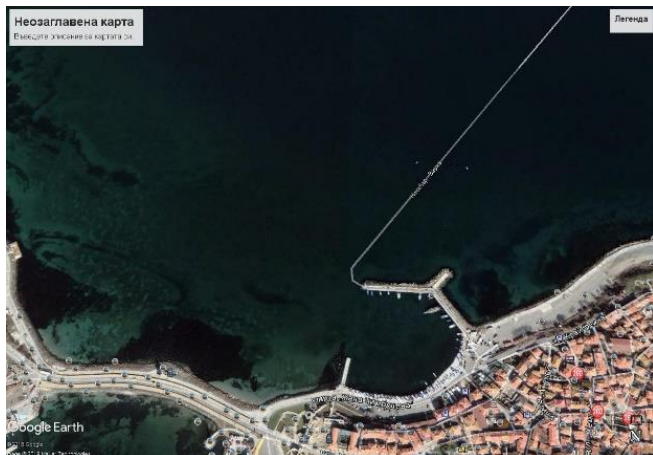
Фигура 14: Марина Несебър – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Северно пристанище Несебър* – ползва се предимно от рибари, но може да акостира яхта или друг плавателен съд до 30-40 бруто-регистър тона.

Фигура 15: Северно пристанище Несебър – сателитно изображение

Източник: Google Earth

- *Пристанище Поморие* – защитено е при повечето случаи от силен вятър, освен от югозапад. Използва се за стоянка на яhti и малки корабчета. В миналото е било и пристан за комети.

Фигура 16: Пристанище Поморие – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Яхт клуб Порт Бургас* – подобно на варненската marina, и бургаската се намира в рамките на търговското пристанище. Разполага с пълен комплект услуги, включително ремонтни дейности и граничен контрол. От 2017 г., стартира програма за начално обучение по ветроходство – в рамките на програмата „Спорт за децата в свободното време“ на Министерство на младежта и спорта.

Фигура 17: Яхт клуб Порт Бургас – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Яхт клуб „Нефтохим“* – принадлежи на нефтохимическия комбинат и в него също може да се извършва ремонт, разполага и с кран.
- *Пристанище Созопол - старият град* има две марини – Яхтено пристанище „Марина Созопол“ и Яхтено пристанище „Марина Порт Созопол“. И двете са напълно оборудвани и предлагат повечето необходими услуги, включително специализиран магазин за принадлежности и части за яхти. Подходящи са и за целогодишно ползване.

Фигура 18: Пристанище Созопол – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Пристанище Дюни* – южно от Созопол, с капацитет до 37 съда. Подходящо е както за целогодишно домуване, така и за краткотрайно акостиране. От него се извършва и наемане на яхти.

Фигура 19: Пристанище Дюни – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Комплекс Перла* – в момента кеят при бившата резиденция не е подходящ за яхти, защото мястото е много плитко. Могат да влизат само съдове с газене под 2 m, при това, стоянката е подходяща само за временно швартоване.

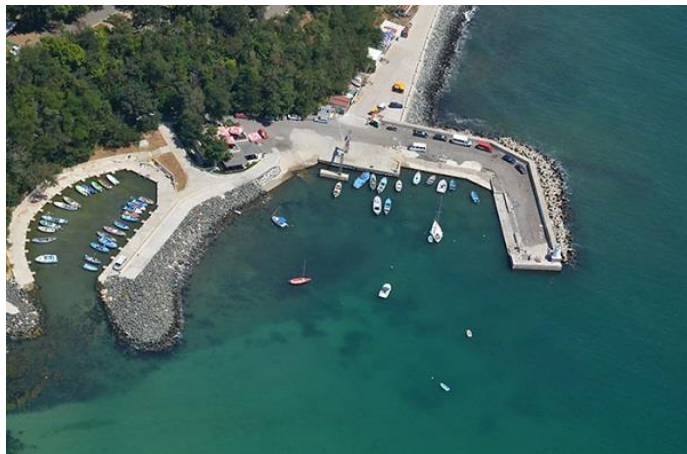
Фигура 20: Комплекс Перла – сателитно изображение

Източник: Google Earth

- *Пристан Приморско* – кеят му не е голям и не позволява едновременно връзване на много съдове, но има възможност за приставане на яхти. Реално се ползва предимно от рибарски лодки.

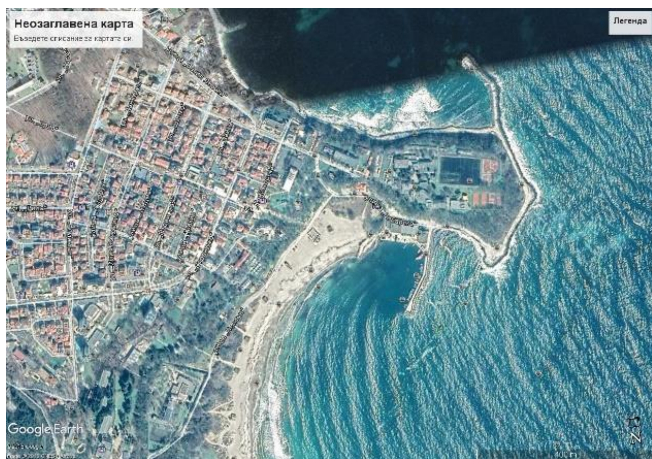
Фигура 21: Пристан Приморско – сателитно изображение

Източник: <https://experience.bg/>

- *Пристанище Китен* – голямо и добре оборудвано, разполага и с големи хангари. Към него има хотел и възможност за зареждане с гориво.

Фигура 22: Пристанище Китен – сателитно изображение

Източник: Google Earth

Фигура 23: Пристанище Китен – стоянка за лодки

Източник: <https://webcamsbg.com/online-webcam-kiten-chno-more-black-sea.html>

- *Пристанище Царево* – най-южната марина с капацитет над 100 съда, в която може да се уреждат граничните формалности на съдовете, влизаци или напускащи акваторията на България. Сериозен недостатък е липсата на възможност за зареждане с гориво.

Фигура 24: Пристанище Царево – сателитно изображение

Източник: Google Earth

Фигура 25: Пристанище Царево – общ изглед

Източник: <https://experience.bg/>

- *Котвена стоянка Ахтопол* – най-южното място с възможност за заставане на кей (в случая мост), заливът на Ахтопол предлага добри условия за заставане на котва.

Фигура 26: Пристанище Ахтопол – сателитно изображение

Източник: Google Earth

Множеството яхтени стоянки, разположени почти равномерно по цялото ни крайбрежие, предоставят добри условия за цялостни турове по море с посещение на всички забележителни части на българския черноморски бряг. През последните години яхтеният туризъм в България става все по-популярен. Намирайки се във фаза „начално развитие и утвърждаване”, сравнение с държави като Гърция например, би било неуместно на този етап. Но потенциалът ни е безспорен и обнадеждаващ. Българското Черноморие предлага силни съчетания от атрактивни ландшафти, културно-исторически ценности, отлични условия за плажуване, много атракции, прилична яхтена инфраструктура и услуги. Всичко това е предпоставка за осезателното му развитие в близко бъдеще.

6. Дейност на местата за настаняване

Статистическата информация за наблюдение на туристическия сектор се свежда до набор от ежегодно наблюдавани количествени показатели, включващ туристическата суперструктура и нейния капацитет, реализираните нощувки и приходите от тях. Базовите показатели позволяват пресмятане и на редица производни величини, носещи и качествени характеристики (използваемост на настанителната база, продължителност на престоя, дял на чуждестранните туристи и др.). Информацията за туристическата суперструктура на България се поддържа в регистри, публично достъпни на сайта на Министерството на туризма⁵. Това са Национален туристически регистър (местата за настаняване, заведенията за хранене и развлечения, туроператори и туристически агенти, туристически сдружения), Регистър на туристическите атракции и Регистър на туристическите фестивали и събития.

Туристическата суперструктура е в основата на целия туристически продукт, тъй като обединява специфичните материални условия за предоставяне на всички основни и допълнителни услуги. Тя се разделя на следните разновидности:

- *Хотелиерска суперструктура* – основна (хотели, мотели) и допълнителна (ваканционни селища, къмпинги и др.). Хотелската база е водеща в определяне на туристическия капацитет на територията;
- *Ресторантската суперструктура* - параметрите ѝ зависят от капацитета на местата за настаняване;
- *Посредническата суперструктура* осъществява пазарните връзки между приемащите територии (предоставящите туристическите продукти) и тези, от които се генерират туристическите потоци;
- *Търговската суперструктура* - свързана е с продажбата на стоки и се развива в тясна зависимост от специфичното туристическо търсене;
- *Суперструктура на допълнителни услуги* - спортна, медицинска, информационна, конгресна и др.

Предвид ограничения обхват на настоящия секторен анализ (до наличните статистически данни), тук се представя само хотелската суперструктура – нейните параметри, капацитет, категория и използваемост. Териториалното разпределение на легловата база е почти равномерно – около 45% в северното и 55% в южното Черноморие. И в двата крайбрежни сегмента се редуват природни паузи, урбанизирани среди с умерена концентрация и туристически локализации със свръх-концентрация. Към последните принадлежат к.к. Златни пясъци (Северно Черноморие) и к.к. Слънчев бряг (Южно Черноморие).

⁵ <http://www.tourism.government.bg/>

Към края на 2018 г., българското Черноморско крайбрежие предлага над 230 хил. легла в 1 421 места за настаняване с над 10 легла⁶. При капацитет от 35,3 млн. нощувки са реализирани 17,7 млн. Това означава над 50% средна използваемост на настанителната база, независимо от сезонния характер на основното предлагане – морски рекреативен туризъм. Подобна ефективност е постигната за първи път. Над 81% от посетителите на морските курорти са чужденци по статистически данни. Това се дължи донякъде и на наличието на огромен ненаблюдаван сектор, зает предимно от българи. В сравнение спрямо 2015 г., през 2018 г. е постигнат категоричен ръст по всички представени показатели:

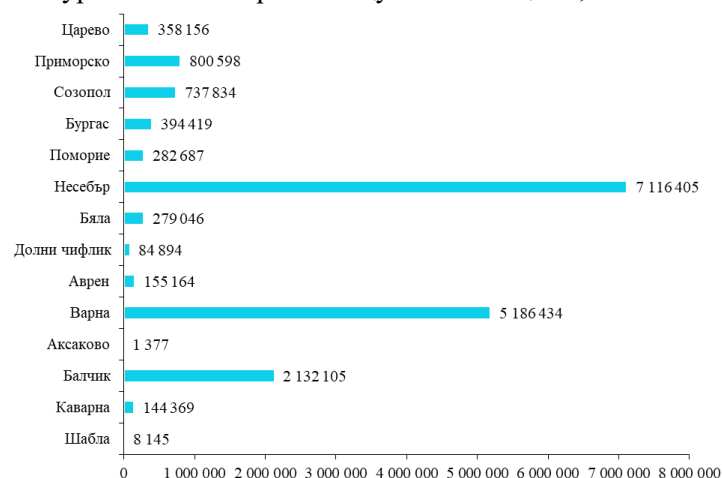
Таблица 3: Основни показатели в развитието на туризма на българското Черноморско крайбрежие

Черноморско крайбрежие	2015 г.	2018 г.	Динамика
Места за настаняване бр.	1 251	1421	13,6%
Легла хил. бр.	217,0	230,3	6,1%
Капацитет хил. нощувки	29 499,6	35 253,7	19,5%
Нощувки общо хил.	13 664,4	17 681,6	29,4%
Нощувки чужденци хил.	10 716,3	14 363,4	34,0%
Лица общо хил.	2 537,5	3 344,7	31,8%
Чужденци хил.	1702,7	2 407,2	41,4%
Използваемост	46,3%	50,2%	8,3%
Приходи общо млн. лв.	673,8	974,3	44,6%

Източник: НСИ, обработка НЦТР

За референтния тригодишен период, капацитетът на настанителната база е нараснал с 19,5%, а броят на нощувките – с близо 30%. Най-голямо е нарастването на приходите от нощувки – почти 45%. Това се дължи както на нарасналия брой на нощувките, така и на средната им цена от 49,3 лв. през 2015 г. на 55,1 лв. през 2018 г. На този фон, макар и с малко, средната продължителност на престоя е намаляла от 5,39 дни, на 5,29 дни.

Фигура 27: Реализирани нощувки по общини, 2018 г.

Източник: НСИ, обработка НЦТР

⁶ Предлагане в места за настаняване под 10 легла не се следи от официалната статистика, но по емпирични проучвания на екипа, то е поне 2 пъти повече от първото, т.е. над 460 хил.

Статистическите данни по общини разкриват силно неравномерно пространствено развитие на туризма по крайбрежието. Проследени по показателя „реализирани нощувки” за 2018 г., общините с големите курортни комплекси (Балчик/Албена 12,1%, Варна/Златни пясъци 29,3% и Несебър/Слънчев бряг 40,2%) покриват дял от 81,6%.

Въпреки статистическите непълноти на информацията за реализираните нощувки, развитието на пространствения модел на морския туризъм в България наподобява този на селищната мрежа в страната. В него ясно са изразени два центъра от най-високо ниво – „Златни пясъци“ и „Слънчев бряг“, чието развитие следва да се регулира с подходящи закони и устройствени инструменти, тъй като стихийното застрояване на свободните пространства от началото на века има ясно изявиени негативни последици.

Статистическата картина по общини разкрива почти повсеместна положителна динамика по наблюдаваните показатели между 2015 и 2018 г. Изключение прави община Шабла, която отстъпва по всички показатели за места за настаняване с над 10 легла. Община Каварна има отрицателно развитие по отношение на леглата (-25,5%), община Балчик – на използваемостта (-11,5%), община Поморие - легла (-2,3%) и капацитет (-14,9%).

Независимо от отчетените добри показатели и тенденции, Черноморското крайбрежие разполага с нереализиран потенциал за настаняване, особено във високотегорийни места за настаняване. Незапълненият капацитет се дължи на непреодоляната подчертана сезонност на черноморския в частност и на българския туризъм като цяло. Усилията за диверсифициране на туристическия продукт и удължаване на активния сезон са актуална цел на националната туристическа политика. Очакваните резултати са по-висока заетост на местата за настаняване, повече приходи и повишени възможности за конкурентоспособност и устойчиво развитие на дестинациите.

ТОМ 8. ТУРИЗЪМ

Таблица 4: Динамика в дейността на местата за настаняване по общини 2015-2018 г.

ШАБЛА				БЯЛА			
	2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА		2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА
МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	8	7	-12,5%	МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	41	57	39,0%
ЛЕГЛА	382	190	-50,3%	ЛЕГЛА	3525	4273	21,2%
КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	54310	43039	-20,8%	КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	424282	557817	31,5%
НОЩУВКИ ОБЩО	17726	8145	-54,1%	НОЩУВКИ ОБЩО	237113	279046	17,7%
НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	4670	1062	-77,3%	НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	199936	240477	20,3%
ЛИЦА ОБЩО	6229	1951	-68,7%	ЛИЦА ОБЩО	38133	45597	19,6%
ЧУЖДЕНЦИ	2261	330	-85,4%	ЧУЖДЕНЦИ	29570	35952	21,6%
ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	32,6%	18,9%	-42,0%	ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	55,9%	50,0%	-10,5%
ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	0,5	0,2	-63,3%	ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	13,7	19,9	45,1%
КАВАРНА				НЕСЕБЪР			
	2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА		2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА
МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	14	18	28,6%	МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	344	383	11,3%
ЛЕГЛА	3417	2545	-25,5%	ЛЕГЛА	87815	88761	1,1%
КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	321953	376739	17,0%	КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	10499421	12204045	16,2%
НОЩУВКИ ОБЩО	89616	144369	61,1%	НОЩУВКИ ОБЩО	5647916	7116405	26,0%
НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	69877	118417	69,5%	НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	5032001	6488854	29,0%
ЛИЦА ОБЩО	18283	29022	58,7%	ЛИЦА ОБЩО	902044	1151998	27,7%
ЧУЖДЕНЦИ	12767	22333	74,9%	ЧУЖДЕНЦИ	745106	998668	34,0%
ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	27,8%	38,3%	37,7%	ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	53,8%	58,3%	8,4%
ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	4,2	9,9	134,6%	ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	283,5	393,7	38,9%
БАЛЧИК				ПОМОРНЕ			
	2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА		2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА
МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	110	133	20,9%	МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	48	49	2,1%
ЛЕГЛА	23252	27039	16,3%	ЛЕГЛА	3920	3830	-2,3%
КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	2769771	4285271	54,7%	КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	660048	561769	-14,9%
НОЩУВКИ ОБЩО	1556480	2132105	37,0%	НОЩУВКИ ОБЩО	234392	282687	20,6%
НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	1147520	1684537	46,8%	НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	113155	165432	46,2%
ЛИЦА ОБЩО	285724	422427	47,8%	ЛИЦА ОБЩО	52085	58911	13,1%
ЧУЖДЕНЦИ	187067	293448	56,9%	ЧУЖДЕНЦИ	16037	26732	66,7%
ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	56,2%	49,8%	-11,5%	ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	35,5%	50,3%	41,7%
ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	80,4	121,6	51,3%	ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	9,2	13,9	51,9%
АКСАКОВО				БУРГАС			
	2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА		2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА
МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	1	1	0,0%	МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	59	65	10,2%
ЛЕГЛА	25	60	140,0%	ЛЕГЛА	3592	4210	17,2%
КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	4600	10860	136,1%	КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	970790	1045907	7,7%
НОЩУВКИ ОБЩО	339	1377	306,2%	НОЩУВКИ ОБЩО	337010	394419	17,0%
НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	1	1	0,0%	НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	111858	145717	30,3%
ЛИЦА ОБЩО	339	1372	304,7%	ЛИЦА ОБЩО	135748	161428	18,9%
ЧУЖДЕНЦИ	1	1	0,0%	ЧУЖДЕНЦИ	38449	50729	31,9%
ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	7,4%	12,7%	72,1%	ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	34,7%	37,7%	8,6%
ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	0,01	0,0	184,1%	ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	15,9	18,9	18,8%
ВАРНА				СОЗОПОЛ			
	2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА		2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА
МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	278	301	8,3%	МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	83	92	10,8%
ЛЕГЛА	57357	60868	6,1%	ЛЕГЛА	9556	10985	15,0%
КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	9876522	11243975	13,8%	КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	1170188	1400595	19,7%
НОЩУВКИ ОБЩО	4097665	5186434	26,6%	НОЩУВКИ ОБЩО	575721	737834	28,2%
НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	3396356	4423875	30,3%	НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	348604	460301	32,0%
ЛИЦА ОБЩО	840109	1101344	31,1%	ЛИЦА ОБЩО	101317	125030	23,4%
ЧУЖДЕНЦИ	587058	822578	40,1%	ЧУЖДЕНЦИ	46797	67392	44,0%
ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	41,5%	46,1%	11,2%	ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	49,2%	52,7%	7,1%
ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	211,6	303,1	43,3%	ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	26,4	40,5	53,4%
АВРЕН				ПРИМОРСКО			
	2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА		2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА
МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	27	31	14,8%	МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	98	127	29,6%
ЛЕГЛА	3279	3449	5,2%	ЛЕГЛА	11562	13583	17,5%
КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	543169	689094	26,9%	КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	1202810	1538920	27,9%
НОЩУВКИ ОБЩО	52195	155164	197,3%	НОЩУВКИ ОБЩО	481352	800598	66,3%
НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	8376	61332	632,2%	НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	181508	406421	123,9%
ЛИЦА ОБЩО	16354	30666	87,5%	ЛИЦА ОБЩО	78690	130477	65,8%
ЧУЖДЕНЦИ	1422	7523	429,0%	ЧУЖДЕНЦИ	22273	57083	156,3%
ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	9,6%	22,5%	134,3%	ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	40,0%	52,0%	30,0%
ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	1,5	5,6	276,7%	ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	14,2	25,6	80,5%
ДОЛНИ ЧИФЛИК				ЦАРЕВО			
	2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА		2015 г.	2018 г.	ДИНАМИКА
МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	30	46	53,3%	МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ Бр.	110	111	0,9%
ЛЕГЛА	1847	2693	45,8%	ЛЕГЛА	7482	7839	4,8%
КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	186597	326600	75,0%	КАПАЦИТЕТ Бр. нощуизит	815173	969029	18,9%
НОЩУВКИ ОБЩО	42789	84894	98,4%	НОЩУВКИ ОБЩО	294071	358156	21,8%
НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	13992	38626	176,1%	НОЩУВКИ ЧУЖДЕНЦИ	88405	128319	45,1%
ЛИЦА ОБЩО	9450	21027	122,5%	ЛИЦА ОБЩО	52965	63496	19,9%
ЧУЖДЕНЦИ	1676	5224	211,7%	ЧУЖДЕНЦИ	12220	19197	57,1%
ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	22,9%	26,0%	13,4%	ИЗПОЛЗВАЕМОСТ	36,1%	37,0%	2,5%
ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	0,9	3,5	305,7%	ПРИХОДИ ОБЩО <small>млн. лв.</small>	12,0	18,0	49,9%

Източник: НСИ, обработка НЦТР

От гледна точка на чуждите пазари, морският рекреативен туристически продукт е ориентиран към сегмента на нискобюджетните потребители, обвързани с нискобюджетните продуктови марки на туроператорите. Предлагащото се осъществява основно по модела „всичко включено в цената“ (all inclusive) и е ориентирано най-вече към Германия, Великобритания, Скандинавските страни, Полша, Украйна, Молдова и Румъния. Това води до ниски приходи на легло и туристоден. На пазари като Русия, Израел и Иран, предлагащото привлича туристи със сравнително по-висока платежоспособност.

През последните години се наблюдава тенденция към обвързване на туристическите оферти в повечето морски курорти с младежки целеви групи, привлечени от възможностите за забавления. Съпътстващото шумово замърсяване в такива курорти води до отлив на други потенциални клиенти - туристи от третата възраст и семейства с деца.

Обобщено, **силните страни** на българския морски туризъм се свеждат до:

- Разнообразие, атрактивност и достъпност на Черноморското крайбрежие;
- Догонващо развитие на техническата инфраструктура;
- Добре контролирано стопанисване на плажовете;
- Разнообразяване на предлаганите услуги.

Сред основните **слаби страни** на коментирания продукт са прекомерното застрояване (вкл. незаконно строителство), претоварването на туристическите ресурси, свлачищните процеси, проблемната организация на ползването и туристическото обслужване на плажовете, замърсяването на околната среда и водите, недостатъчно развитата инфраструктура между и в туристическите места, високото ниво на шум, ниското качество на питейната вода на някои места, проблемите с осигуряването на безопасността и сигурността на туристите.

В заключение, важността на туризма за икономиките на черноморските общини налага приоритетност на мерките за устойчивото му развитие в пространствата „море-бряг“.

За да осигури устойчиво развитие на туристическия сектор, България трябва да се справи с предизвикателствата на съвременната среда и конкуренцията и да оползотвори интелигентно и разумно туристическия си потенциал. Промените в поведението на потребителите, икономическото развитие в световен мащаб, глобалната геополитическа обстановка и дори промените в климата, могат да бъдат предпоставка за развитието на туризма в желаната посока. Развитието на международното сътрудничество, участията в международни борси и изложения също допринасят за повишаване на потенциала. Още изводи за туризма, разгледан като сектор от морската икономика, са направени в *МППРБ Том 11. Морски икономически дейности*.

Основна насока на туристическата политика за Черноморското крайбрежие следва да бъде преодоляването на сезонността на морския рекреативен туризъм и осигуряване на целогодишна натовареност на туристическата база чрез разнообразни продукти на

алтернативен туризъм (спортен, културно-исторически, фестивален, делови, здравен). Това означава разнообразяване на регионалния туристически продукт и активно включване на природното и културно богатство на хинтерланда.

Отчитайки настоящото пълно блокиране на сектора в контекст на очаквана икономическа „пандемия“ и драстичен спад на доходите, може да се прогнозира, че в краткосрочен (1-2 години) и дори средносрочен (3-4 години) план, количествените параметри на туризма в световен мащаб няма да достигнат нивата от пред-кризисната година – 2019.

Подобна прогноза би могла да се адресира към българския и в частност, към морския туризъм. Основен контингент през последните години беше емитиран от европейските пазари. Чрез проста интерполация на прогнозата за силна стагнация и в тях може да се мотивира изразена негативна прогноза и за българския черноморски туризъм. Отворен остава въпросът за количествените измерения на спада, но засега те са непредсказуеми.

Сезонът през настоящата 2020 г. беше фокусиран върху рестартирането и адаптацията към новите ограничителни санитарно-хигиенни условия за всички традиционни услуги.

На фона на пред-кризисните предизвикателства (силна конкуренция, слаба държавна протекция, нежелани последствия от климатични промени, сезонност и евтини туристически продукти), развитието на туризма в бъдеще ще се сблъсква с още по-сложни препятствия. Новите рамкови фактори (политически, нормативно-правни, икономически, екологични, социо-културни и технологични) ще бъдат силно променени (повечето в негативен аспект) и бързата адаптация на туристическата индустрия към динамичния контекст ще е решаваща за оцеляването и отвоюването на предишните пазарни позиции.

край

ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

Закон за устройство на черноморското крайбрежие (В сила от 01.01.2008 г., обн. ДВ. бр.48/15.06.2007 г., изм. ДВ бр. 96/01.12.2017 г.);

Министерство на туризма, 2015. Концепция за туристическо райониране на България <https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/strategicheski-dokumenti/koncepciya-za-turisticheskoy-rayonirane-na-bulgariya>

Министерство на туризма, 2018. Актуализирана Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г.

<https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/strategicheski-dokumenti/aktualizirana-nacionalna-strategiya-za-ustoychivo-razvitie-na>

Наредба № 5 от 30.05.2008 г. за управление на качеството на водите за къпане, обн. ДВ. бр.53 от 1.07.2008 г., изм. и доп. ДВ. бр.5 от 18.01.2013 г.;

Наредба № 14 от 03.08.1987 г. за курортните ресурси, курортните местности и курортите, обн. ДВ бр. 79/13.10.1987 г., изм. ДВ бр. 70/10.08.2004 г.

Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България (2014 - 2030 г.)

http://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/documents/2018-01/nsurtb_2014-2030.pdf

Доклад „Синята икономика на ЕС“ 2020 (The EU Blue Economy Report, 2020)

https://blueindicators.ec.europa.eu/published-reports_en

Търговски регистър 2018 г.

Национален статистически институт, 2020 г. <https://www.nsi.bg/bg/content/1981/>

Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025 г., Актуализация 2019 г.

<http://www.mrrb.government.bg/static/media/ups/articles/attachments/d747ca682ac1a70380428fd1dc664fb3.pdf>

Национална програма за развитие: България 2030

https://www.bsbd.org/bg/index_bg_5493788.html;

Областна стратегия за развитие на област Бургас за периода 2014-2020 г.

<http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1025>);

Областна стратегия за развитие на област Варна за периода 2014-2020 г.

<http://www.vn.government.bg/stranici/%CE%D1%D0%20ED%E0%20C2%E0F0%ED%E5%EDF1%EA%E0%20EE%E1%EB%E0F1F2%202014-2020.pdf>);

Областна стратегия за развитие на област Добрич за периода 2014-2020 г.

<http://dobrich.government.bg/ipage.php?id=320>);

<https://experience.bg/kude-da-akostirate-po-bulgarskoto-kraibrejje-chast-i-severno-chernomorie>

<https://experience.bg/kude-da-akostirate-po-bulgarskoto-kraibrejje-chast-ii-iujno-chernomorie>